

From:

Sent: Saturday, March 9, 2024

To:

Cc:

Subject: RE: Otázky k zmenám v chránených územiach

Dobrý deň,

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky („**MŽP SR**“) požiadalo 15. februára 2024, prostredníctvom elektronickej pošty, Národnú implementačnú a koordinačnú autoritu („**NIKA**“), o vyjadrenie k otázke, aké by boli dôsledky, pokiaľ ide o plnenie míľnikov a cieľov Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky („**Plán obnovy**“), čerpanie finančných prostriedkov mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti Európskej únie („**EÚ**“), prípadne sankcie, v prípade zmien v sústave chránených území v Slovenskej republike („**SR**“), konkrétne **(i)** zrušenia národných parkov v zmysle § 19 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny („**Národný park**“ a „**Zákon o ochrane prírody a krajiny**“) a ich nahradenie prírodnými parkami v zmysle § 20a Zákona o ochrane prírody a krajiny („**Prírodný park**“), **(ii)** následnej delimitácie pozemkov na území zrušených Národných parkov vo vlastníctve štátu do správy štátneho podniku LESY Slovenskej republiky, štátny podnik („**Lesy SR**“) a Slovenského pozemkového fondu („**SPF**“), **(iii)** zmenšenia území Národných parkov, respektíve Prírodných parkov na ich území a **(iv)** zníženia stupňa ochrany prírody na časti území Národných parkov, resp. Prírodných parkov („**Zrušenie Národných parkov a zníženie stupňa ochrany prírody na ich území**“).

Zhrnutie

Zrušenie Národných parkov a zníženie stupňa ochrany prírody na ich území by bolo **v priamom rozpore** s reformou 2 komponentu 5 – Adaptácia na zmenu klímy – Plánu obnovy – Reforma ochrany prírody a hospodárenie s vodou v krajine a míľnikom C5.2 *Účinnnejšie uplatňovanie opatrení na ochranu prírody a krajiny v chránených územiach a revitalizácia vodných tokov* („**Reforma ochrany prírody**“) (Pozn.: Súčasťou Reformy ochrany prírody je aj revitalizácia vodných tokov) a predstavuje **zvrátenie splnených cieľov a implementácie míľnika** (C5.2) Reformy ochrany prírody a **vysoké riziko uplatnenia sankcií** zo strany EÚ, v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/241 z 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti („**Nariadenie o pláne obnovy**“). Tieto sankcie môžu ohroziť čerpanie ďalších prostriedkov mechanizmu obnovy a odolnosti EÚ celkovo.

Nemožno vylúčiť riziko, že Zrušenie Národných parkov a zníženie stupňa ochrany prírody na ich území by bolo taktiež v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, Chartou základných práv Európskej únie, právom, stratégiami a politikami EÚ a SR, najmä v oblasti klímy, ochrany životného prostredia, prírody a biodiverzity, prípadne ďalšími medzinárodnoprávnymi záväzkami SR.

Podrobnosti

V zmysle § 17 Zákona o ochrane prírody a krajiny lokality, na ktorých sa nachádzajú biotopy európskeho významu a biotopy národného významu, biotopy druhov európskeho významu, biotopy druhov národného významu a biotopy vtákov vrátane sťahovavých druhov, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia, významné krajinné prvky alebo prírodné vytvory, možno vyhlásiť za chránené územia, medzi ktoré patria aj Národné parky a Prírodné parky.

V zmysle § 19 Zákona o ochrane prírody a krajiny Národným parkom je rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 10 000 hektárov, **prevažne s ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej a prirodzenej krajinnnej štruktúre, tvoriace najvýznamnejšie prírodné dedičstvo, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti**, môže vláda nariadením vyhlásiť za Národný park. Cieľom ochrany Národného parku je zachovanie alebo postupná obnova prirodzených ekosystémov vrátane zabezpečenia nerušeného priebehu prírodných procesov najmenej na troch štvrtinách územia Národného parku.

V zmysle § 20a Zákona o ochrane prírody a krajiny Prírodným parkom je rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 500 hektárov, **prevažne s ekosystémami pozmenenými ľudskou činnosťou**, ktoré tvoria biocentrá nadregionálneho významu, alebo ktoré sú dôležité pre zabezpečenie priaznivého stavu biotopov európskeho významu, biotopov národného významu, biotopov druhov európskeho významu alebo biotopov druhov národného významu.

V zmysle Vykonávacieho rozhodnutia Rady (EÚ) zo 14. júla 2023, ktorým sa mení vykonávacie rozhodnutie Rady z 13. júla 2021 o schválení a posúdení plánu obnovy a odolnosti Slovenska („**Vykonávacie rozhodnutie Rady**“), ktoré stanovuje právne záväzné znenie míľnikov a cieľov Plánu obnovy, je cieľom komponentu 5 – Adaptácia na zmenu klímy – Plánu obnovy **zvýšenie odolnosti** ekosystémov i ľudských sídiel voči negatívnym prejavom zmeny klímy reformami systému manažmentu vôd, manažmentu krajiny, ochrany prírody a biodiverzity, uplatňovaním zelených prvkov v krajine a investíciami do vodozádržných opatrení a budovaním zelenej infraštruktúry, vrátane výsadby.

Vyššie uvedené míľniky a ciele Plánu obnovy, okrem Reformy ochrany prírody (vrátane revitalizácie vodných tokov), mali byť dosiahnuté reformou 1 – Reformou krajinného plánovania („**Reforma krajinného plánovania**“), ako aj investíciou 1 – Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity – ktorá zahŕňa **(i)** majetkové vysporiadanie so súkromnými vlastníckymi pozemkami v chránených územiach a **(ii)** revitalizáciu vodných tokov a **(iii)** realizáciu projektov na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov v Národných parkoch Muránska planina a Poloniny.

V zmysle Vykonávacieho rozhodnutia Rady, Reforma krajinného plánovania **poskytne základ na ochranu krajinných štruktúr, ekologickej stability a biodiverzity** v územnoplánovacej dokumentácii a následných schvaľovacích procesoch pre povoľovanie stavieb a činností. S nadväzujúcimi metodickými dokumentami a mapovými podkladmi má byť zákon o krajinnom plánovaní **dôležitým odborným podkladom pre územnoplánovacie dokumentáciu a následné schvaľovacie procesy** pre povoľovanie stavieb a činností. Vyššie uvedeným sa má **zabezpečiť, aby sa pri územnom rozhodovaní a stavebných konaniach zohľadňovali aspekty adaptácie na zmenu klímy**, pričom sa podporí realizácia prírode blízkych protipovodňových opatrení a opatrení na prevenciu sucha a úbytku biodiverzity a taktiež pozitívny vplyv na udržanie krajinných štruktúr, ekologickú stabilitu a ochranu biodiverzity, nakoľko ich stratou by sa narušila schopnosť adaptácie na zmenu klímy.

V zmysle Vykonávacieho rozhodnutia Rady je cieľom Reformy ochrany prírody:

- Dosiahnutie takého stavu biotopov v chránených územiach, ktorý **bude zaručovať ich dlhodobu sa zvyšujúci príspevok k ochrane krajiny** pred zmenou klímy a ich vlastnú odolnosť pred nepriaznivými účinkami zmeny klímy.
- Do 31. decembra 2022 nadobudnutie účinnosti novely Zákona o ochrane prírody a krajiny (a všeobecne záväzné právne predpisy o vode). Uvedené právne predpisy **posilnia inštitucionálnu ochranu prírody**, minimalizujú kompetenčné konflikty v rámci chránených území, zjednodušia systém ochrany, **integrujú systavy chránených území** (národnú, európsku a medzinárodnú) a **vytvoria podmienky pre zonáciu národných parkov**.

Výsledkom bude moderný systém, v rámci ktorého bude na príslušných územiach **prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity**, čo zabezpečí dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k adaptácii na zmenu klímy a k mitigácii jej dôsledkov.

(Pozn.: Druhá časť danej reformy týkajúca sa revitalizácie vodných tokov má umožniť revitalizáciu vodných tokov a vytvoriť priestor pre ich ekologický manažment, obnovu priestoru pre rieky a progresívnu protipovodňovú ochranu zohľadňujúcu ochranu prírody a zadržiavanie vody v krajine.)

Splnenie cieľov Reformy ochrany prírody, a teda úspešná implementácia míľnika C5.2 Plánu obnovy, v súlade s Vykonávacím rozhodnutím Rady, bola zo strany SR deklarovaná v rámci 3. žiadosti o platbu predloženej Európskej komisii („**Komisia**“) 25. septembra 2023 v celkovej

výške 814,7 miliónov eur. (Pozn.: EÚ vyplatila SR finančné prostriedky mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti v rámci tejto žiadosti o platbu v plnej výške 28. decembra 2023.)

Argumentácia SR, preukazujúca úspešné splnenia míľnika C5.2 Reformy ochrany prírody, bola založená na skutočnostiach preukazujúcich, že prostredníctvom prijatia novely Zákona o ochrane prírody a krajiny a nadväzujúcich ďalších krokov došlo k **(i)** posilneniu inštitucionálnej ochrany prírody, **(ii)** minimalizácii kompetenčných konfliktov v rámci chránených území, **(iii)** zjednodušeniu systému ochrany, **(iv)** integrácii sústavy chránených území (národnej, európskej a medzinárodnej) a **(v)** vytvoreniu podmienok pre zonáciu národných parkov, a teda vytvoreniu moderného systému, v rámci ktorého bude na príslušných územiach prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity, čo zabezpečí dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k adaptácii na zmenu klímy a k mitigácii jej dôsledkov.

Na základe vyššie uvedeného sme toho názoru, že Zrušením Národných parkov a znížením stupňa ochrany prírody na ich území by došlo k zhoršeniu stavu ochrany prírody na dotknutých územiach, pričom je to v rozpore so samotnou podstatou Reformy ochrany prírody, ktorej cieľom je dosiahnuť taký stav biotopov v chránených územiach, ktorý bude zaručovať ich dlhodobu sa zvyšujúci príspevok k ochrane krajiny pred zmenou klímy a ich vlastnú odolnosť pred nepriaznivými účinkami zmeny klímy. V zmysle Vykonávacieho rozhodnutia Rady, prijatím novely Zákona o ochrane prírody a krajiny (Pozn.: zákon č. 6/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia dopĺňajú niektoré zákony) sa mal dosiahnuť moderný systém chránených území, v rámci ktorého bude na príslušných územiach **prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity**.

V rozpore s Reformou ochrany prírody by bola aj delimitácia dotknutých pozemkov zrušených Národných parkov vo vlastníctve štátu do správy Lesov SR a/alebo SPF (bod (ii) vyššie), nakoľko by tým došlo k zvráteniu tej časti Reformy ochrany prírody, týkajúcej sa **posilnenia inštitucionálnej ochrany prírody a biodiverzity**, okrem iného, aj v spojitosti s ďalšími súčasťami Reformy ochrany prírody.

Prostredníctvom novely Zákona o ochrane prírody a krajiny došlo k naplneniu cieľa Reformy ochrany prírody, pokiaľ ide o posilnenie inštitucionálnej ochrany a biodiverzity, okrem iného, tým, že správa Národných parkov prešla na 9 novozriadených správ Národných parkov s právnou subjektivitou, pričom táto delimitácia právomocí zahŕňala zároveň prevod správy pozemkov štátu a podielov vo vlastníctve štátu, iného nehnuteľného majetku ako aj práv a povinností z príspevkovej organizácie Štátne lesy Tatranského národného parku, právnických osôb v zriaďovateľskej a zakladateľskej pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, SPF a správcov lesného majetku vo vlastníctve štátu na príslušné správy Národných parkov. V súlade s Vykonávacím rozhodnutím Rady došlo tiež k zjednodušeniu systému ochrany prírody a zníženiu kompetenčných konfliktov na území Národných parkov.

Napokon, v rozpore s Reformou ochranu prírody by bolo aj zmenšenie územia Národných parkov, resp. zníženie stupňa ochrany na ich území v zmysle Zákona o ochrane prírody a krajiny (body (iii) a (iv) vyššie), nakoľko, v zmysle Vykonávacieho rozhodnutia Rady, je cieľom Reformy ochrany prírody tiež **dosiahnuť taký stav biotopov v chránených územiach, ktorý bude zaručovať ich dlhodobu sa zvyšujúci príspevok k ochrane krajiny** pred zmenou klímy a ich vlastnú odolnosť pred nepriaznivými účinkami zmeny klímy. Naopak, trend zväčšovania území Národných parkov, najmä vo vyššom stupni ochrany prírody, predpokladá, okrem iného, aj model nového fungovania Národných parkov, resp. chránených území, ktorý reflektuje aj štúdiá Inštitútu environmentálnej politiky MŽP SR „Národné parky pre 21. storočie“.

Vo svetle vyššie vedených skutočností máme za to, že Zrušenie Národných parkov a zníženie stupňa ochrany prírody na ich území by bolo v priamom rozpore s Plánom obnovy, predstavovalo by zvrátenie splnených cieľov a implementácie míľnika Reformy ochrany prírody a vysoké riziko uplatnenia sankcií zo strany EÚ, pričom tieto by mohli ohroziť aj čerpanie ďalších prostriedkov mechanizmu obnovy a odolnosti EÚ zo strany SR.

V súlade s bodom 2.2 Operačnej dohody uzavretej medzi EK a SR je členský štát povinný notifikovať EK v prípade, ak identifikuje zmenu v dokumentácii verifikačného mechanizmu, na základe ktorej bolo vykonané posúdenie splnenia predmetného míľnika alebo cieľa, ktorá by mohla mať vplyv na vykonané posúdenie. SR by teda musela o vykonaní predmetných zmien informovať EK vo vzťahu k splnenému míľniku C5.2, čo by s vysokou mierou pravdepodobnosti mohlo viesť k záveru na strane EK, že míľnik C5.2 bol zvrátený a v konečnom dôsledku, v prípade, ak by nedošlo k náprave, k poníženiu vyplateného finančného príspevku v najbližšej žiadosti o vyplatenie finančného príspevku z mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti EÚ.

Nad rámec tohto vyjadrenia si dovoľujeme uviesť, že Zrušenie Národných parkov a zníženie stupňa ochrany prírody na ich území, by mohlo byť tiež v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, najmä pokiaľ ide o ustanovenie článku 44 ods. 1, v zmysle ktorého má každý právo na priaznivé životné prostredie, Chartou základných práv Európskej únie, prípadne ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi na národnej úrovni, právom EÚ, ako aj politikami a stratégiami EÚ a SR, najmä v oblasti v oblasti klímy, ochrany životného prostredia, prírody a biodiverzity. V tejto súvislosti by MŽP SR malo vziať do úvahy najmä, avšak nielen:

- **Európska zelená dohoda**, okrem iného, vyzýva na prijatie opatrení na zlepšenie kvantity a kvality zalesnenej plochy v EÚ a na ďalšie zvýšenie odolnosti lesov.
- Jedným zo štyroch pilierov **Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030**, ktorá bola prijatá v rámci Európskej zelenej dohody, je ochrana prírody, v rámci ktorého sa stanovuje záväzok právne chrániť aspoň 30 % pevniny vrátane vnútrozemských vôd a 30 % morí v EÚ, z čoho prinajmenšom jedna tretina by mala podliehať prísnej ochrane vrátane všetkých zostávajúcich klimaxových lesov a pralesovitých porastov. **V kritériách a usmerneniach pre členské štáty na určovanie ďalších chránených území** vypracovaných EK, v spolupráci s členskými štátmi a so zainteresovanými stranami, sa zdôrazňuje aj skutočnosť, že chránené územia môžu predstavovať dôležitý príspevok k cieľom obnovy v rámci stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 tým, že vytvoria podmienky pre úspešnosť činností zameraných na obnovu. Platí to najmä v prípade oblastí, ktoré sa môžu obnovovať prirodzene tým, že sa zastavia alebo obmedzia niektoré tlaky, ktoré sú výsledkom ľudských činností. V predmetnom dokumente sa navyše zdôrazňuje, že od všetkých členských štátov sa očakáva, že prispievajú k dosiahnutiu cieľov EÚ, týkajúcich sa chránených území stanovených v stratégii EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, a to v miere, ktorá je úmerná prírodným hodnotám, ktoré sa v nich nachádzajú, a ich potenciálu na obnovu prírody. Relevantnou v tejto súvislosti sa javí tiež **Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ do roku 2030**.
- **Návrh Nariadenia EÚ o obnove prírody** má za cieľ prispieť k nepretržitej, dlhodobej a trvalej obnove biologicky rozmanitej a odolnej prírody vo všetkých suchozemských a morských oblastiach EÚ, a to prostredníctvom obnovy ekosystémov, biotopov a druhov, a prispieť k dosiahnutiu cieľov EÚ v oblasti zmiernenia zmeny klímy a adaptácie na ňu a k splneniu medzinárodných záväzkov EÚ. Predmetný návrh sa tiež zameriava na stanovenie účinného rámca s cieľom zabezpečiť vykonávanie, najmä prostredníctvom povinnosti členských štátov posudzovať ekosystémy a vypracovať národný plán obnovy prírody, ako aj povinnosti predkladať správy a vykonávať preskúmania.
- **Natura 2000**, ktorá bola ustanovená v roku 1992 a je najväčšou koordinovanou sústavou chránených území na svete, predstavuje kľúčový nástroj na vykonávanie cieľov právneho rámca, ktorý tvoria **(i)** Smernica č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva a **(ii)** Smernica 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín, prostredníctvom ktorých je, okrem iného, vykonávaný zo strany EÚ aj právne záväzný Bernský dohovor Rady Európy o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť. V zmysle správy Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky o výsledku kontroly hospodárenia s verejnými prostriedkami poskytnutými na financovanie národných parkov a chránených území v rámci sústavy Natura 2000 z roku 2010, chránené vtáčie územia a územia európskeho významu tvoriace sústavu Natura 2000, dosahovali prekryv so sieťou chránených území Slovenskej republiky vo výške 55% a 86%. Podstatná časť chránených území Slovenskej republiky teda spadá aj do sústavy

Natura 2000, na ktorú sa vzťahuje dodržiavanie pravidiel vyššie uvedeného právneho rámca.

- Samotné Vykonávacie rozhodnutie Rady, vo vzťahu ku komponentu 5 – Adaptácia na zmenu klímy – Plánu obnovy deklaruje, že jeho ciele sú v súlade so Stratégiou environmentálnej politiky do roku 2030, so Stratégiou adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, s Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobou stratégiou udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 a tiež so stratégiami a dlhodobými cieľmi EÚ, predovšetkým Európskou zelenou dohodou, a sú ich súčasťou.

S pozdravom

sekcia plánu obnovy | Národná implementačná a koordinačná autorita

Úrad vlády Slovenskej republiky | Námestie 1. mája 18 | 811 06 Bratislava
telefón:

| www.planobnovy.sk | www.vlada.gov.sk

